

PROACTIEVE ROL VAN SOCIALE BESCHERMING TEGEN KLIMAATVERANDERING: PERSPECTIEVEN UIT BELGIË EN WERELDWIJD – THEMANUMMER

In dit bijzonder themanummer van het BTSZ besteden we aandacht aan de impact van de klimaatverandering op de sociale bescherming. Dit doen we met 3 specifieke bijdragen:

- Bea Cantillon en Marek Hudon: Naar een rechtvaardige transitie voor België. Beleidsmemorandum.
- Eleni De Becker en Marthe Delodder: Personen in armoede, het recht op gezondheidszorg en klimaatverandering
- Koen Vlemingcx: Klimaatverandering: hoe kunnen sociale bescherming, arbeids- en werkgelegenheidsmaatregelen aanpassing en matiging ondersteunen?

Klimaatverandering

De door de mens veroorzaakte klimaatverandering is een onmiskenbare realiteit die zowel België als de rest van de wereld treft. In België hebben we de gevolgen van klimaatverandering al mogen ervaren in de vorm van veranderende neerslagpatronen, verhoogde temperaturen, en stijgende zeespiegels.

Internationaal gezien is de situatie niet minder verontrustend. Van historische overstromingen in Brazilië, China en Marokko, tot lange periodes van droogte in Griekenland, Italië en Spanje. Zowat alle regio's van de wereld worden dan ook blootgesteld aan de gevolgen van de klimaatverandering, al zijn er grote verschillen in de kwetsbaarheid en de weerbaarheid tegenover deze gevolgen. Het gaat om personen met een handicap of chronische aandoening, jonge kinderen en ouderen, maar ook lange inkomensgroepen, en mensen wiens beroep hen kwetsbaarder maakt voor zowel de negatieve gevolgen van de klimaatverandering als de groene transitie.

Sociaaleconomische impact

De klimaatverandering heeft niet alleen een directe impact op onze ecosystemen, landbouw en stedelijke gebieden, maar er is ook een belangrijke sociale en economische impact. Geleidelijk aan zorgt de klimaatverandering voor verschuivingen in huisvesting, landbouw- en andere productiepatronen, terwijl klimaatverandering ook verantwoordelijk is en de incidentie en de impact van catastrofale weersomstandigheden verhoogt. Kwetsbare groepen staan vaak meer bloot aan negatieve gevolgen en zijn er ook minder goed tegen bestand. Dat geldt in de eerste plaats voor kwetsbare groepen in het Globale Zuiden, maar ook in eigen land worden kwetsbare groepen meer blootgesteld aan de negatieve gevolgen van de klimaatverandering.

Het klimaatakkoord van Parijs dat door de meeste VN-lidstaten werd ondertekend, wil de opwarming van de aarde met 2°C beperken ten opzichte van de gemiddelde temperatuur van de aarde voor de industriële revolutie. Men wil dit doen door de uitstoot van broeikasgassen in te perken. Maar de transitie naar een dergelijke koolstofarme economie, dient op een sociaalrechtvaardige wijze te worden aangepakt. Want ook hier stellen we vast dat kwetsbare groepen het risico lopen om onevenredig te worden geïmpacteerd. Ze kunnen bijvoorbeeld de overschakeling naar energie-efficiënte woningen niet zonder externe hulp financieren.

Er is een groeiende consensus dat de sociale zekerheid in de context van de klimaatverandering een belangrijke ondersteunende rol kan vervullen om de weerbaarheid van de bevolking te verhogen tegen de gevolgen van de klimaatverandering en ook een rechtvaardige transitie naar een koolstofarme economie kan faciliteren.

Themanummer

In dit bijzondere nummer van het Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid besteden we voor het eerst aandacht aan deze actuele thematiek.

De eerste bijdrage is het Beleidsmemorandum van het co-voorzitterschap van het Hoog Comité voor een Rechtvaardige Transitie, opgesteld door de Professoren **Bea Cantillon en Marek Hudon**. Het onafhankelijke, academische Hoog Comité werd op 24 mei 2022 ingesteld door Federaal Minister van Klimaat, Leefmilieu, Duurzame Ontwikkeling en Green Deal, mevrouw Zakia Khattabi. Het Hoog Comité kreeg de opdracht om na te denken over “hoe de rechtvaardige transitie in België kan georganiseerd en geïnstitutionaliseerd worden”. Het in dit nummer gepubliceerde beleidsmemorandum van het co-voorzitterschap is gebaseerd op een jaar van consultaties en studies binnen het Hoog Comité, en op het wetenschappelijk rapport geredigeerd onder de coördinatie van Aurore Fransolet en Josefine Vanhille(1).

In een tweede bijdrage buigt Professor **Eleni De Becker** zich samen met **Marthe Delodder** over de impact van de klimaatverandering op de (sociale) rechten van personen in armoede, in het bijzonder op hun recht op gezondheid. De vraag die in deze bijdrage centraal staat is: “welke principes vloeien uit het recht op gezondheid voort, rekening houdend met de positie van personen in armoede, in het licht van klimaatverandering en klimaatadaptatie?” Daarbij wordt gefocust op artikel 12 Internationaal Verdrag voor Economische, Sociale en Culturele Rechten, artikel 11 van het Herziene Europees Sociaal Handvest en de relevante artikels van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. De auteur staat daarbij stil bij welke onderliggende principes deze mensenrechten bevatten vanuit het oogpunt van personen in armoede en klimaatverandering.

In een derde en laatste bijdrage bekijkt **Koen Vlemminckx** hoe de klimaatverandering de partnerlanden van de EU concreet uitdaagt om hun sociaal beleid te ontwikkelen om een beleid gericht op adaptatie en mitigatie te ondersteunen. Deze bijdrage werd in opdracht van SOCIEUX+ als metarapport geschreven. De algemene doelstelling

(1) Fransolet, A. & Vanhille, J. (eds.) (2023) Just Transition in Belgium: Concepts, Issues at Stake, and Policy Levers. Scientific report on behalf of the High Committee for a Just Transition, Brussels: November 2023.

van SOCIEUX+ is om de +- 160 partnerlanden van de EU, op vraag, met Europese 'peer-to-peer' expertise te assisteren bij het uitbreiden en verbeteren van de toegang tot betere tewerkstellingskansen en inclusieve socialebeschermingsstelsels. In deze context tracht deze tekst een overzicht te geven van de relevante ervaring van de partnerlanden van de EU bij het ontwikkelen en implementeren van concrete beleidsmaatregelen in het domein van de arbeidsmarkt en de sociale bescherming, als antwoord op de uitdagingen van de klimaatverandering.

Met dit bijzonder nummer willen we de lezer informeren en bewust maken van de rol die de sociale zekerheid kan vervullen om de weerbaarheid van de bevolking te verhogen tegen de gevolgen van de klimaatverandering en een rechtvaardige transitie naar een koolstofarme economie te faciliteren. **De klimaatverandering kan een belangrijke factor worden in de ontwikkeling van de sociale bescherming, zeker op wereldvlak.**

